

■ На сцэне

ЖЫЦЦЁ НА ЧАЦВЁРТАЙ ПЛАНЕЦЕ

Астрахан і марсіяне абмежаваліся антуражам

Расійскі тэатральны і кінарэжысёр Дзмітрый Астрахан не ўпершыню супрацоўнічае з нашым Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатрам імя Горкага — гэтым разам ён даў жыццё міжгалактычнай і надзвычай сентыментальнай пастаноўцы «Чацвёртая планета», якая паўтарае сюжэт аднаго з яго першых фільмаў 1995 года. На сцэне ўвасобіліся саветка-амерыканскае супрацоўніцтва, смелыя мары пра засваенне космасу і паўсюль актуальныя лірызм і драматызм. Праўда, маскоўскі дворык «рускі», «рускі», «рускі» ў вуснах персанажаў правакуоць пытанне, чаму мы глядзім гэты спектакль у беларускім тэатры. Так ці інакш прэм'ера адбылася 11 і 12 красавіка — і гледачы абдаліся моцным патокам сантыметраў, наўнасіці і саладзгавасці.

Два рускія і адзін амерыканец высаджаюцца на Марсе, але аказваюцца ў маскоўскім дворыку, дзе капітан касмічнага карабля Сяргей Бяляеў вырас. Тут усё як дваццаць гадоў таму, менавіта ў дзень, калі ў вечаровых прыцемках незнаёмы забіў нажом дзевятнаццацігадовую Таццяну, у якую галоўны герой быў без адказу закоханы. Тры касманаўты, якія быццам прыляцелі на Марс, аказаліся на Зямлі, змаглі дыхаць паветрам і размаўляць са сваімі знаёмымі. Да доктара прыехала маці, да амерыканца — тэлебачанне і сябар дзяцінства, таму ўсе трое разам з разуліпенасцю аддаліся звычайным чалавечым пачуццям і шчасцю знаходжання ў соцыюме.

Задумка аказалася прастай: касманаўты на Марсе трапілі ў мінулае, каб галоўны герой выправіў бальчы для сябе эпізод з выратаваў Таццяну. Здаецца, з усіх дапушчэнняў, фантазій і мар, звязаных з вандраваннем у космасе, ідэя, у якой марсіяне аказваюць псіхалагічную дапамогу зямляніну і ствараюць для яго аднаго цэлае мінулае (а сумятня, якая часам адбываецца на сцэне, падаецца складанай для ўвасаблення, хоць у марсіянаў, напэўна, звышздольнасці), самая бесталкова.

Можна выдзеліць толькі адзін варты момант спектакля, звязаны з такім сюжэтам: у самым пачатку тры галоўныя героі ў скафандрах і поўнай экіпіроўцы, у цемнаце і клубав дыму ідуць па Марсе і робяць замеры на прыборах. У галаве ўнікаюць гучныя словы — гістарычная падзея, чалавек у космасе, міжгалак-

тычная вандроўка, далёкія планеты, нязвезданыя формы жыцця. І тут нечакана да касманаўтаў падыходзіць тыповы алкаш у «класічным» змяным адзенні, з саветкай авоскай, і пытаецца: «Хто апошні па піва?» Уласна гэты момант з яго сумнай неадпаведнасцю мар не вельмі прывабным рэальным карцінам вычарнаў здольнасці спектакля якасна ўраціць.

Бо ў цэлым пастаноўка «Чацвёртая планета» абмяжоўваецца сваёй «цікавай» задумкай — Зямлі на Марсе, і аддае яе на пагібель сентыментальнай драме. Капітан карабля — ён тут па азначэнні і самы высокі (іграе Руслан Чарнеўскі) — сустракае сваю каханую Таццяну, але гэтым разам адчувае яе ўзаемныя пачуці. Нездарма, напэўна, галоўны герой касманаўты, бо з ім, канешне, важнасць юнацкіх пачуццяў падкрэсліванае больш тлустай лініяй. Праз чалавека, што аказаўся ў космасе, далячэй да Марса, зрабіў важныя для чалавецтва адкрыцці, а ў выніку з болем успамінае, як у школе запрасіў дзядзючыню на танец, а потым быў збіты яе хлопцам.

Паслы зразумелы: на Зямлі ты ці на Марсе, звычайны домакрануінік альбо касманаўт, юнак альбо сталы чалавек, прыватнае для цябе ўсё роўна будзе даражэйшым за агульначалавечае. І кірунку самога паслы ў выпадку з «Чацвёртай планетай» адпавядае сентыментальнасць спосабу яго перадачаў. Пастаноўка літаральна складаецца з невыносна наўных, нязграбных, штучных

сцэн, звязаных з Сяргеем і Таццянай. Глядзец іх, пакулі ад няёмкасці сісікаецца сэрца, даволі складана.

Як і зразумець апраўданасць такога вялікага месца, адведзенага яшчэ аднаму персанажу — маскоўскаму дворыку з яго прыватнага, героямі, дэталімі і асобнымі гісторыямі, што разварочваюцца на вачах гледача. У жыхароў дворыка ёсць свая тэорыя пра вяртанне касманаўтаў у мінулае з адыскай да эйнштэйнаўскай формулы, таму яны лёгка дапускаюць ганаровых гасцей у сваё жыццё. Ці трэба казаць, што Сяргей Бяляеў сваім аўтарытэтам змож паўплываць на вырашэнне жыццёвых калізій былых суседзяў і літаральна змяніць мінулае. Толькі дэталістасць і разнастайнасць сюжэтаў з іх перыядычным гучным хаосам становяць і пакідаюць неразуменне, дзеля чаго гэта і навошта. Пэўны вобраз часу тут сапраўды ёсць — прадаўшыца смятаны, якая разбаўляе свой тавар, алкагалізм, погляды і іншыя дробязі. Ці Дзмітрый Астрахан, ці марсіяне на антуражы і спыніліся.

Чаму і мэтазгоднасць перанясення сюжэта ў тыя часы ў спектаклі 2018 года аказваецца неэразумелай — усё роўна тут адбываюцца ўніверсальныя гісторыі, рамонтныя канцоўкі і сентыментальныя сцэны. Тады дзеля чаго? Каб прытрымлівацца прапанаванага сцэнарыя ці з-за настальгіі?

Акрамя гэтага сюжэт пастаноўкі стварае, напэўна, для аўтараў нечаканыя ці непрудглажджаныя зоры — калі разумееш, што ўнутры спектакля асяроддзе было створана марсіянаў, узнікае пытанне, наколькі яго прадзвісасці можна давярэць. Карэліяні паміж аўтарскай фантазіяй і самой фантазіяй ствараюць дадатковыя сэнсы, таму як бы рэжысёр ні хацеў паказаць Зямлю на Марсе, яна ўсё роўна рассяпаецца з-за надзвычай ненадзейнай пад ёй асновы. А авоска, пры ўсёй яе арганічнасці для тых, хто хоча вярнуцца на сорок гадоў назад, застаецца толькі элементам антуражу. Ці Дзмітрый Астрахан, ці марсіяне на антуражы і спыніліся.

Ірэна КАЦЬЛОВА

■ Выстаўка

ДЕТАЛІЗАЦЫЯ СЭНСАЎ

Студэнты і выкладчыкі кафедр графікі паказваюць свае работы

Кажам «графіка», а маем на ўвазе афорт, манатыпію, кіліграфію, гравіюру на лінолеуме, літаграфію ці малюнак. З году ў год на студэнцкіх выстаўках маладых графікаў у нас ёсць магчымасць ацаніць узровень творцаў і зразумець патэнцыял айчынай графікі. А сёлета канцэпцыя крыху змянілася: у выставачнай зале «Кодэкс» Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў на выстаўцы «Маладзік і поўня» прадстаўлены творы не толькі студэнтаў, але таксама выкладчыкаў і выпускнікоў кафедры графікі.

У выставачнай прасторы глядач адразу бачыць творы вядучых беларускіх графікаў Паўла Татарнікава і Уладзіміра Вішнеўскага. Экспазіцыя ўвогуле дазваляе пазнаёміцца з разнастайнасцю графічных тэхнік праз работы беларускіх мастакоў розных пакаленняў.

— Некалкі гадоў запар мы рабілі выстаўкі студэнтаў, а сёлета вырашылі прапанаваць паўдзельнічаць і выкладчыкам, каб можна было ўявіць, як адбываецца развіццё і захоўваецца творчая спадчына кафедры, — расказвае **Юрый ХІЛЬКО**, загадчык кафедры графікі Беларускай акадэміі мастацтваў. — У нас працуюць выкладчыкі 1940-х, 1950-х, 1960-х, 1970-х і 1990-х гадоў нараджэння, таму ў студэнтаў ёсць магчымасць пераймаць майстэрства вядучых графікаў краіны розных пакаленняў.

Выстаўка «Маладзік і поўня» паказвае, як удала творы розных мастакоў могуць суіснаваць у адной прасторы, і падкрэслівае, што творцы падтрымліваюць адзін аднаго. Асабліва і ачынай графікі можна назваць здольнасць хутка адгукацца на актуальныя падзеі. Аўтары эксперыментуюць з

тэхнікам, спрабуюць здзівіць новымі вынаходнікам. З'яўляюцца новыя імёны, якія з поспехам пачынаюць прафесійны шлях, і яны усё часцей гучаць у рэспубліканскіх выставачных праектах.

— Гісторыя мастацтва паказвае, што насамрэч усё стылі, прыёмы, кірункі прымудраны даўно. Вядома, сёння шмат што трансфармуецца, але ж аснова застаецца тая ж. Мы не абмяжоўваем у стылістычных пошуках ні аднаго студэнта і заўсёды рады, калі яны шукаюць сябе. Калі бачым адметнасць, падтрымліваем яе, — адзначае **Юрый ХІЛЬКО**. — Але ёсць праблема запатрабаванасці: маладым даводзіцца самім шукаць сабе месца работы, а гэта не так лёгка. Час для мастакоў цяпер няпросты. Але ж на тое мы і выкладчыкі, каб падказаць і падтрымаць. Многія нашы студэнты размяркоўваюцца ў мастацкія школы: дыплом дае такую магчымасць. Некаторыя прыходзіць працаваць у акадэмію, некаторыя — у выдавецтвы. Аднак цікаваць да нашай спецыяльнасці не губляецца. Сёлета на кансультацыю прыехалі пятнаццаць чалавек, якія збіраюцца наступаць, а мы прымаем усяго шэсць...

Самі ж маладыя творцы ўпэўнены, што нічога не атрымаецца без шчырасці. Кажуць, што графіка — гэта асаблівы стан душы, лад жыцця. Адзначаюць, што пастанны пошук сябе і аб'ектыўна існуючы змушае мастака рухаць сусветам.

— За кожным заданнем, якое я атрымаў падчас навучання, было нейкае адкрыццё, — расказвае **аспірант Беларускай акадэміі мастацтваў Фёдар ШУРМЯЛЕЎ**. — У кафедры графікі вельмі добра сфарміраваная праграма. Нас вучылі па-рознаму падыходзіць да рэалізацыі задач, вучылі ўдзяляць увагу дэталю. Графіку трэба сапраўды любіць, толькі тады работы будуць запатрабаваныя — аб'якавае стаўленне недапушчальнае.

На адкрыцці выстаўкі мастак-графікі, размаўляючы адзін з адным, падкрэслівалі, што кафедра графікі перажыла розныя перыяды, але атмасфера сяброўства і абмену досведамі дапамагала не згубіць такую каштоўнасць, як адпаведнае стаўленне да справы.

Сёння кафедра супрацоўнічае з рознымі еўрапейскімі гарадамі. Выкладчыкі і студэнты выязджаюць за мяжу, прадстаўляюць свае творы, а разам з ім і краіну. Едуць вучыцца графіцы і да нас, напрыклад з Польшчы. Выстаўка «Маладзік і поўня» паказала, што кафедра графікі Беларускай акадэміі мастацтваў — гэта добра зладжаны механізм, які трымаецца на адданай працы творцаў і павязе адзін да аднаго.

Вікторыя АСКЕРА

А ХТО ТАМ ІДЗЕ?

У камернай зале **Л. П. Александровскай Нацыянальнай акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі прайшла прэзентацыя ўнікальнага выдання — кнігі аднаго верша народнага песняра Беларусі Янкі Купалы «А хто там ідзе?» на мовах свету». Сёлета яна пачыла свет у выдавецтве «Беларуская Энциклапедыя імя Петруса Броўкі».**

«А хто там ідзе?» — радкі, напісаныя больш за стагоддзе таму, не страцілі сваёй актуальнасці і сёння. Ніхто лепш не скажа пра беларусаў, чым нацыянальны геній Янкі Купалы. Верш стаў народным гімнам...

Кніга выйшла па заказе і пры фінансавай падтрымцы Міністэрства інфармацыі. Укладальнікамі выдання сталі доктар філалагічных навук, прафесар БДУ, ганаровы старшыня Міжнароднага фонду Янкі Купалы Вячаслаў Рагоўшчэ і дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Алена Ляшко-віч.

Удзельнікамі грунтоўнага праекта выдавецтва выступілі 100 найлепшых перакладчыкаў свету. Іх злучыла агульная ідэя: данесці да суайчыніку сучаснасць думак беларусаў, асабліва гістарычнага мінулага ўсяго народа.

А чаго ж, чаго захацелася ім, Пагарджаным век, ім, слямым, глухім? Людзьмі звацца.

«У простых і шчырных радках бюцца сэрцы мільёнаў беларусаў, якія імкнуцца да шчасця і волі, якія аб'ядналіся ў агром-

Юлія Калічэва ІПСОБА

ністай грамадзе, каб перад усім светам з гонарам засведчыць сваё права...», — ва ўступным слове да кнігі падкрэсліў **міністр замежных спраў Рэспублікі Беларусь Уладзімір МАКЕЙ**. «Наш беларускі класік інтэрнацыянальны, пра што сведчыць і гісторыя верша. Першым на сваю мову яго пераклаў украінцы, потым літоўцы, рускія, чэхі, палякі — гэта было сучасна настрою грамадства, што стала на шлях самавызначэння і сцяврджэння нацыянальнай годнасці. — **значыць дырэктар выдавецтва «Беларуская Энциклапедыя імя Петруса Броўкі» Уладзімір АНДРЬЕВІЧ**. — Адметна, што сярэд перакладаў на асновы мовы свету шмат перакладаў на мовы маленькіх народаў, якія таксама спрабуюць ва ўвесь голас заявіць пра сябе і свае пошукі лепшай долі, да чаго заклікаў беларускі класік. Гэта сучасна і сённяшняй сітуацыі, што адбываецца ў свеце: яна надзвычай складаная. Але беларуская зямля, які і заўжды,

выпраменьвае ў свет не толькі цеплыню душы свайго народа, але і імкненне да міру, да ўзаемадзялення з іншымі».

«Выхад гэтай кнігі — вялікае свята для Беларусі. Выданне дае ўнікальную магчымасць нашай культуры і літаратуры паслужыць асновай для добрых міжусюдскіх адносін паміж іншымі народамі і дзяржавамі... Упэўнены, што культурнае супрацоўніцтва будзе добрай базай для ўзаемадзялення і ўзаемадзялення з Еўрапейскім саюзам, і з усім светам...», — **засведчыў дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы, доктар філалагічных навук, прафесар Іван САВЕРЧАНКА**.

Удзельнікамі літаратурна-музычнай імпрэзы сталі госці ва шматлікіх краін блізкага і далёкага замежжа, дыпламаты, паслы. Падчас урачыстасці знакаміты верш «А хто там ідзе?» прагучаў на многіх мовах свету.

Яна БУДОВІЧ.

У часопіса «Маладосць», год нараджэння якога — 1953-і, багаты до-свед. Красавік у той час даў парастак новага літаратурна-мастацкага выдання для моладзі. Але парастак вельмі хутка стаў багатай літаратурнай нівай Беларусі: тут працавалі Пімен Панчанка і Янка Брыль, Анатоль Грачанікаў і Мікола Аўрамчык, Янка Сіпакоў і Васіль Зуёнак, Генрых Далідовіч і Раіса Баравікова... Можна пералічыць імёны — і стане зразумела, наколькі багатая айчынная літаратура. Імкненне да яе адчуваецца ўжо ў маладосці — як некалі, так і ў наш час, пра гэта сведчыць галоўны рэдактар выдання Святлана ВОЦІНАВА.

— **Існаванне часопіса ў розныя часы суправаджае пытанне: маладосць — гэта ўзрост ці стан душы? Кожны рэдактар даваў свой адказ. Ці вызначылі вы за гады сваёй працы, што тут для вас першаасць?**

— Яшчэ не так даўно я адказвала б, ды і адказвала, што маладосць для мяне найперш стан душы, і беручы для яскравыя супрацьлегласці, гаварыла для прыкладу, што ў дваццаць гадоў можна мець старасвецкія погляды і меркаванні, а ў восемдзесят — звышсучасныя. І першае, і другое сустракаецца ў жыцці даволі нязрэдка, гэта праўда, але... Чамусьці нічога не набліжала мяне да натуральнай, як цяпер бачу, думкі, што ўзрост і стан душы не з'яўляюцца адно ад аднаго незалежнымі, што насамрэч яны ўзаемазалежныя і прыведзеныя прыклады — далёка не ва ўсіх нормах, а часам нават настолькі ад нормы аддалены, што выглядаюць пачварна і менавіта.

Упэўнены, што культурнае супрацоўніцтва будзе добрай базай для ўзаемадзялення і ўзаемадзялення з Еўрапейскім саюзам, і з усім светам...», — **засведчыў дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы, доктар філалагічных навук, прафесар Іван САВЕРЧАНКА**.

Удзельнікамі літаратурна-музычнай імпрэзы сталі госці ва шматлікіх краін блізкага і далёкага замежжа, дыпламаты, паслы. Падчас урачыстасці знакаміты верш «А хто там ідзе?» прагучаў на многіх мовах свету.

Юлія Калічэва ІПСОБА

І прымушаюць задумвацца над сістэмай каардынат. Я, прынамсі, задумваюся, ці добра ў маім узросце, маючы ўжо ўнучку, працягваць кіраваць маладзёжным выданнем? Мяркую, час занадта нечым іншым.

— **Ці ёсць (былі) традыцыі «Малодосці»? Якія і з іх сталі шаноўнай гісторыяй, а якія падтрымліваюцца і зараз?**

— Любы часопіс, калі ён існуе хоць бы некалькі гадоў, набывае пэўныя традыцыі. Найперш гэты традыцый калекцыя, рэдакцыя. Далей, з цягам часу, часопіс набывае традыцыі іншага кшталту: у іміджы, стылі, фармаце, стасунках з чытачом, — калі да справы падыходзіць прафесійна, гэта ўсё не можа не выпрацавацца. Іншая справа, калі існаванне часопіса доўжыцца дзесяцігоддзі, ды яшчэ калі яны, як у «Малодосці», прыпадаюць на розныя гістарычныя часы і нават розныя краіны — спаткаць Саветкі Саюз, а потым Рэспубліка Беларусь. Тады пра некаторыя традыцыі сапраўды даводзіцца гаварыць «былі». І гэта нармальна, гэта абумоўлена самай зменай часу. Ну, і пазіцыя выдаўцоў, безумоўна. Гісторыя ведае прыклады, калі грамадска-папійныя выданні для рэспубліканскіх сямействаў ператвараліся ў легкадумны дзювочы глянцэ, а легкадумны глянцэ даходзіў у рэалізацыю да ўзроўню інтэлектуальнага выдання. Традыцый праслаўляць самыя светлыя ідэі самым тоўні ёсць шчырым чынам сёння мы разглядаем як пафаснасць, фармалізм, фарысеіства, таму і не здзіўна, што «Малодосць» сённяшняй і «Малодосць» былых дзесяцігоддзяў — быццам цалкам розныя выданні. З іншага боку, традыцыя існаваць як літаратурна-мастацкі часопіс для моладзі падтрымліваецца і зараз, мо нават і ўзмацняецца — паглядзець хоць бы

на гады нараджэння аўтараў і наўнасыць студэнцкіх рубрык. Некаторыя традыцыі застаюцца, але трансфармуюцца. Прынамсі, традыцыя стылю. Калі раней трэба было ў яго ўпісвацца, як у нейкі канон, і толькі гэта гарантвала поспех і публікацыю, то цяпер, каб надрукавацца і мець нейкі поспех, лепш у каноны не ўпісвацца, а ў добрым сэнсе штукарыць. Нязменнымі лавіны заставацца традыцыі якасці і прэстыжнасці — тое, што робіць выданне брэндам. Мяркуючы па тым, што моладзі хочацца друкавацца ў «Малодосці», гэтыя традыцыі захаваны.

— **З пачатку года чытач ведае, што ў часопіса асаблівы час. Якія, можа быць, адмысловыя публікацыі ці мерапрыемствы вы запланавалі для таго, каб яго адзначыць — годна і творча?**

— Большасць мерапрыемстваў — гэта нашы традыцыйныя сустрэчы з аўдыторыямі маладых, адрозненне толькі ў тым, што яны прывітаюцца любію і

іх будзе праведзена значная больш, чым у звычайных, неюбілейных гадах. Ужо на найбліжэйшых тыдні нас запрашалі ў розныя ўніверсітэты, сталічныя і рэгіянальныя, і мы толькі чакаем выхату юбілейнага нумара, каб з ім рушыць у Мазыр, Гродна, Пінск, Гомель — расказаць пра гісторыю іх будзе праведзена значная больш, чым у звычайных, неюбілейных гадах.

«Малодзіла назіраць, навоколькі ўсё ж марная прага немаладых пісьменнікаў трапляць у маладзёжныя трэндзі: быццам і са слэнгам знаёммыя, і да праблем праз уласных дзяцей або ўнучку далучаныя, а творчуху не іначай як спроба заігрывання».

часопіса і прадстаўляць сучасную творчасць. Яшчэ адно мерапрыемства «з нагоды» — круглы стол на выстаўцы «СМІ ў Беларусі», назвалі яго так, як «маладосцевец» Міхаэль Стральцоў назваў сваё эсэ: «Сёння: учора і заўтра». Наша сёння сапраўды ўбірае ў сябе тое, што было учора, і тое, што будзе заўтра. Пра гэта за круглым сталом і пагаворым — з былымі супрацоўнікамі, якія назаўсёды застаюцца рэдактарамі «Малодосці». Гэта пра мерапрыемствы. Цяпер пра публікацыі. Яшчэ з пачатку года распачалі рубрыку «Адваротны бок старонкі», для якой чакаем ад аўтараў, маладых і старэйшых, эсэ пра тое, які ім пішацца, якія ў іх выпрацаваны механізмы работы над тэкстамі. Аўтары адгукаюцца, эсэ жонкі нумар друкуюць. Красавіцкі выпуск як юбілейны выглядае цалкам нестандартна: гэта поўнае паглыбленне ў мінулае дзесяцігоддзі. Рубіч чытачам такі падарунак — даём магчымасць пагартка «Малодосці» 1950-х, 1960-х, 1970-х... так амаль што да нашых дзён. Яшчэ адзін юбілейны ход — размяшчэнне на старонках вокладак фотасесіі з тымі, хто мае да часопіса пэўнае дачыненне: членаў рэдкалегіі і сяброў выдання, якія падтрымліваюць сваім удзелам цікаванасць да творчых сустрэч з намі, — найперш гэты пазы і музыкі, і фотасесіі з ім — цудоўная форма падзякі за супрацоўніцтва. Увогуле, у дзень нараджэння правільней не атрымаць падарункі, а вышукваць дадатковыя магчымасці зрабіць нешта добрае. Вось мы і стараемся...

Ларыса ЦІМОШЫК.